Fysis ja Jeesus Nasaretilainen

Christopher Howsen tuore (2024) artikkeli The Telegraph -sanomalehdessä, hänen viikoittaisessa kolumnissaan Sacred Mysteries, otsikolla *Time to celebrate things too hard to understand (Aika juhlia asioita jotka ovat liian vaikeita ymmärtää)*, mainitsi käsitteen fysis yhteydessä Jeesus Nasaretilaiseen ja totesi, että ellei Jeesus ole sekä ihminen että Jumala, niin ”ihmiskuntaa” (ihmisolentoja) ei hänen kauttaan ole sovitettu Jumalan kanssa. Hän lainaa myös kansankielisessä käännöksessä Johanneksen evankeliumin kohdan 10:18 alusta, yhdessä Joh. 10:18:n kreikankielisen tekstin kanssa:

> καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν· ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ πατρός μου. [1]

Historiallinen ja Metafyysinen Konteksti

Mitä tulee fysikseen, kyseisen sanomalehtiartikkelin kirjoittaja totesi sen olevan ongelmallinen termi, jota ”vastakkaiset ryhmittymät käyttävät eri merkityksissä” ja että se ”käännetään sanalla luonto”. Vuoden 2017 tekstissäni *The Concept Of Physis* [2] esitin historiallisen kontekstin:

> ”Termi fysis – φύσις – oli käytössä Herakleitoksella, Aristoteleella ja muilla, ja se esiintyy teksteissä kuten Poimandres ja Corpus Hermeticumin ερός Λόγος traktaateissa.
>
> fysis käännetään tavallisesti joko sanalla ’luonto’ (ikään kuin tarkoitettaisiin ’luonnonmaailmaa’ ja sen tuolla puolen olevaa fyysistä kosmosta) tai henkilön luonteen (olemuksen) merkityksessä. Vaikka alkuperäisen kreikankielisen tekstin konteksti saattaakin viitata tällaiseen merkitykseen – kuten usein esimerkiksi Homeroksella ja Herodotoksella – fysis filosofisessa mielessä (kuten Herakleitoksella, Aristoteleella ja Corpus Hermeticumissa) sisältää erityisiä ontologisia merkityksiä.
>
> Nämä merkitykset katoavat tai sivuutetaan, kun fysis yksinkertaisesti käännetään joko ’luonnoksi’ tai kuolevaisten osalta (henkilökohtaiseksi) luonteeksi.
>
> Ontologisesti – kuten Aristoteles tekee selväksi – fysis merkitsee niiden olevien olemista, joilla on potentiaalisuus (oleminen) muuttua, tulla muutetuksi tai kehittyä.

> Toisin sanoen: tulla joksikin, liikkua tai tulla liikutetuksi; kuten esimerkiksi ’asioiden’ liikkeessä ja elävien olentojen osoittamassa ’luonnollisessa avautumisessa’ tai kasvussa, ilman ulkoista syytä.
>
> Kuitenkin – ja ratkaisevasti – fysis ei ihmisolevaisten kohdalla ole jokin abstrakti ’olemus’ (vrt. Platonin ἰδέᾳ/εἶδος), vaan pikemminkin tasapaino sen olemisen välillä, mitä se on, mitä se oli ja mitä se potentiaalisesti vielä voisi olla. Aristoteelisessa mielessä se on meson – μέσον – olemisen ja ’ei-olemisen’ välillä; ja ’ei-oleminen’ siinä mielessä, ettei se ole vielä tullut siksi, mikä se voisi olla, eikä se enää ole sitä, mitä se aiemmin oli.
>
> Tästä syystä Aristoteleelle fysiksen ilmentymä – kuolevaisten olemisen tasolla – kuten aretē (ἀρετή) on meson, asioiden tasapaino, eikä – kuten Platonilla – jokin muuttumaton ’muoto’, jokin idea tai ihanne, joka Platonin mukaan ”on aina olemassa eikä synny. Se ei kuole, ei kasva eikä rappeudu.”
>
> Oman Herakleitoksen tulkintani mukaan fysis viittaa myös – kuten fragmentissa 1 – olevaisen ’luonnolliseen’ olemiseen, jota me kuolevaiset olemme taipuvaisia peittämään tai kätkemään.”

Mitä tulee Jeesus Nasaretilaiseen, hänen luonnollinen olemisensa on mitä varmimmin tullut kuolevaisten peittämäksi tai kätkemäksi. Samoin, kuten evankeliumeissa – ja erityisesti Johanneksen evankeliumissa – kuvataan, hän on tasapaino (aristoteelinen meson; ks. Liite kaksi: Huomioita Aristoteleesta, Metafysiikka, kirja 5, 1015α) sen olemisen välillä, joka hän on kuolevaisena, sen joka hän oli ennen inkarnaatiota, ja sen joka hän potentiaalisesti tulee olemaan (ja tuli) kärsimyksen ja kuolevaisen kuolemansa jälkeen.

Kuten myös todetaan *The Concept Of Physis* -teoksessa, Corpus Hermeticumin Ιερός Λόγος -traktaatissa F*ysis* personifioidaan seuraavalla tavalla:

> τὸ γὰρ θεῖον ἡ πᾶσα κοσμικὴ σύγκρασις φύσει ἀνανεουμένη·
> ἐν γὰρ τῶι θείωι καὶ ἡ φύσις καθέστηκεν.
>
> ”Jumalallinen on sekoitus sitä kaikkea: kosmisen järjestyksen uudistuminen Fysiksen kautta Sillä Fysis on läsnä jumalallisessa. .” [3]

Toisin sanoen jumalallinen on läsnä Maan päällä Jeesuksen kautta, joka uudistaa – tai voi uudistaa – elämämme Maan päällä ja tuo tietoisuuden siitä, ettei kuolevainen kuolema ole elämämme loppu.

Johanneksen Evankeliumin Viides Luku

(Kreikankielinen teksti, jakeet 33–40) [4]

Seuraava on käännös ja tulkinta:

33 ὑμεῖς ἀπεστάλκατε πρὸς Ἰωάννην, καὶ μεμαρτύρηκεν τῇ ἀληθείᾳ
34 ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν λαμβάνω, ἀλλὰ ταῦτα λέγω ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε.
35 ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαίνων, ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε ἀγαλλιαθῆναι πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ.
36 Ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν μείζω τοῦ Ἰωάννου· τὰ γὰρ ἔργα ἃ δέδωκέν μοι ὁ πατὴρ ἵνα τελειώσω αὐτά, αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ποιῶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκεν.
37 καὶ ὁ πέμψας με πατὴρ ἐκεῖνος μεμαρτύρηκεν περὶ ἐμοῦ. οὔτε φωνὴν αὐτοῦ πώποτε ἀκηκόατε οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑωράκατε,
38 καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ὑμῖν μένοντα, ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ

πιστεύετε.
39 ἐραυνᾶτε τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν· καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ·
40 καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρός με ἵνα ζωὴν ἔχητε. [4]

33 Te lähetitte Johanneksen luo, ja hän todisti veritaksesta.
34 Minä en kuitenkaan ota todistusta ihmiseltä, vaan sanon tämän, jotta te pelastuisitte.
35 Hän oli lamppu, palava ja valaiseva; ja te tahdoitte hetken iloita hänen faoksessaan.
36 Minulla on kuitenkin todistus, joka on suurempi kuin Johanneksen, sillä teot, jotka isä on antanut minun saattaa päätökseen – ne teot, joita teen – todistavat minusta, että isä on lähettänyt minut.
37 Ja isä, joka on minut lähettänyt, on itse todistanut minusta; hänen ääntään te ette ole koskaan kuulleet ettekä hänen hahmoaan nähneet.
38 Hänen Logoksensa ei pysy teissä, sillä te ette luota siihen, jonka hän on lähettänyt.
39 Te tutkitte kirjoituksia, koska luulette, että niissä on ikuinen elämä – ja ne todistavat minusta.
40 Ja silti te ette tahdo tulla minun luokseni, jotta saisitte Elämän. [5]

Tällainen läsnäolevaksi tuleminen ja uudistuminen on usein nähty Kristinuskon keskeisenä mysteriumina, ja sellaisena se on tietyssä mielessä “esoteerinen” vielä tänäkin päivänä. Tämä ilmenee erityisesti Messun Eukaristiassa, jossa me kuolevaiset voimme Kristillisen opin mukaan tulla osallisiksi theoksen jumalallisesta läsnä olosta sellaisena kuin se tuli läsnä olevaksi Viimeisessä Ehtoollisessa. Tämän paluun ja uudelleen-esittämisen katsotaan olevan kuolevaisen elämämme varsinainen päämäärä.

Tämä on **θέωσις** (theosis) siinä merkityksessä, että ihminen mystisesti (uudelleen) yhdistyy theokseen samalla kun hän on edelleen kuolevainen ja inhimillinen. Sillä mitään osallisuutta, mitään osallistumista theoksen olemukseen – *quidditas*, οὐσία – ei ole eikä voi olla.

Tätä merkitystä ilmaisee Maximos Konstantinopolilainen:

τῆς ἐπὶ τῷ θεωθῆναι τὸν ἄνθρωπον μυστικῆς ἐνεργείας λήψεται πέρας κατὰ πάντα τρόπον χωρὶς μόνης δηλονότι τῆς πρὸς αὐτὸν κατ’ οὐσίαν ταυτότητος.

[*Quæstiones ad Thalassium de Scriptura Sacra*, XXII, Patrologia Graeca 90, c.0318]

Ihmisen Theokseksi tulemisen opus mysteriumin päämäärä voi toteutua kaikilla tavoilla yhtä lukuun ottamatta – nimittäin siten, että ihmisellä olisi sama identtinen olemus kuin Hänellä.

Tämä tuleminen, tämä sanaton tietoisuus numinoosista Eukaristiassa – Jeesus Nasaretilaisen elämän ja kuoleman mysteriumin kautta – ilmaistaan hyvin kreikan sanalla *θειότης*, joka esiintyy Paavalin Roomalaiskirjeessä 1:20. Tämä johti eräisiin teologisiin keskusteluihin siitä, miten ja missä määrin Jumala on ilmenevä, sillä jotkut kommentaattorit näyttävät virheellisesti samastaneen *θειότης*-termin *θεότης*-käsitteeseen. Hieronymuksen latinankielinen teksti kuuluu:

> *invisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea quae facta sunt intellecta conspiciuntur*
> *sempiterna quoque*
> *eius virtus et divinitas*

Tässä kreikan *θειότης* käännetään latinaksi sanalla *divinitas*, jota käytti jo Cicero. Room. 1:20:n kreikankielinen teksti (NA28) kuuluu:

> τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασιν νοούμενα καθορᾶται, ἥ τε
> ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις
> καὶ θειότης

Wycliffen käännös:

> Sillä hänen näkymättömät asiansa, jotka ymmärretään, havaitaan maailman luomakunnasta, niiden kautta, jotka on tehty, niin myös hänen iankaikkinen hyveensä ja Jumaluutensa.

King James -raamattu:

> Sillä hänen näkymättömät asiansa maailman luomisesta asti nähdään selvästi, kun niitä ymmärretään luoduista asioista, nimittäin hänen iankaikkinen voimansa ja Jumaluutensa.

Douay–Rheims:

> Sillä hänen näkymättömät asiansa maailman luomisesta asti nähdään selvästi, kun niitä ymmärretään tehdyistä asioista: myös hänen iankaikkinen voimansa ja jumaluutensa.

Jos rohkenisin uhkarohkeasti esittää oman ”merkitystulkintani” kreikasta – siis ei-kirjaimellisen käännöksen – se olisi suunnilleen seuraava:

> Kosmoksen perustamisesta lähtien tuon Olevan näkymättömät olennot tulivat näkyviksi, niiden olentojen ymmärrettäviksi, jotka tuo Oleva synnytti, samoin kuin tuon Olevan ajaton vaikutus ja jumaluuden läsnäolo.

Tässä tulkinnassa olen pyrkinyt ilmaisemaan metafyysisen – ontologisen – merkityksen ja ottanut αὐτοῦ-termin (kirjaimellisesti ”hänen”) merkityksessä ”tuon Olevan”. Lisäksi δύναμις on – ainakin minun erehtyväisen mielipiteen mukaan – hienovaraisempi käsite kuin käännösten antama jyrkkä ”voima” tai ”mahti”, ja viittaa pikemminkin ”vaikutukseen”, kuten Corpus Hermeticumin traktaatissa III:1, jossa se esiintyy kiinnostavasti suhteessa *θεῖος*-käsitteeseen – δυνάμει θείαι ὄντα ἐν χάει, numeenin vaikutuksesta – ja jossa myös fysis-termi esiintyy.

Oma käännökseni traktaatista III:1 kuuluu seuraavasti:

Kaikkien olentojen numeeni on theoksesta: numinaalinen ja numinaalisesta fysiksestä. Kaikki oleva on lähtöisin theoksesta, joka on Havainnointi ja Fysis ja Aine:
Viisaus, joka paljastaa kaikki olennot.
Sillä numinaali on alkulähde: fysis, voima, kuormitus, saavutus, uudistuminen.

Syvyydessä mittaamaton pimeys ja numeenin vaikutuksesta,
Vesi ja herkästi havaitseva Pneuma, siellä, Kaaoksessa.
Sitten numeeninen faos nousi ja hiekkaisen maan alta,
Osat hyytyivät nestemäisestä olemuksesta.
Ja kaikki jumaluudet erottelivat siemenfysiksen osiinsa. [6]

> Δόξα πάντων ὁ θεὸς καὶ θεῖον καὶ φύσις θεία. ἀρχὴ τῶν ὄντων ὁ θεός, καὶ νοῦς καὶ φύσις καὶ ὕλη, σοφία εἰς
> δεῖξιν ἀπάντων ὤν· ἀρχὴ τὸ θεῖον καὶ φύσις καὶ ἐνέργεια καὶ ἀνάγκη καὶ τέλος καὶ ἀνανέωσις. ἦν γὰρ
> σκότος ἄπειρον ἐν ἀβύσσωι καὶ ὕδωρ καὶ πνεῦμα λεπτὸν νοερόν, δυνάμει θείαι ὄντα ἐν χάει. ἀνείθη δὴ φῶς
> ἅγιον καὶ ἐπάγη †ὑφ' ἅμμωι† ἐξ ὑγρᾶς οὐσίας στοιχεῖα καὶ θεοὶ πάντες †καταδιερῶσι† φύσεως ἐνσπόρου.

Summa

Ymmärrykseni mukaan kreikankielinen termi fysis (φύσις) ei ole ainoastaan sopiva kuvaamaan Jeesus Nasaretilaisen metafyysistä ja inhimillistä luontoa, vaan myös tämän ja muiden varhaisempien – toisinaan jopa paganus-metafyysisten – käsitteiden, kuten θειότης (divinitas), käyttö on asianmukaista kuvattaessa Eukaristian mysteriumia, jossa jumaluus tulee sanattomasti läsnäolevaksi.

Näin muodostuu historiallinen jatkumo uuteen jumalallisen ymmärtämiseen, jonka Jeesus Nasaretilaisen elämä – sellaisena kuin se evankeliumeissa kerrotaan – hänen kuolevaisessa ja jumalallisessa luonnossaan, hänen kärsimyksessään ja ristiinnaulitsemisessaan, toi maan päälle yli kaksi vuosituhatta sitten.

David Myatt
Kesäkuu 2024

Kuva: Jeesus Pantokratorin ikoni, Δέησις-mosaiikki
Hagia Sofia, n. 1260 jaa.

[1] NA28. Nestle–Aland. *Novum Testamentum Graece*, 28. tarkistettu laitos. Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 2012.

Oma merkitystulkintani:

> ”Kukaan ei riistä tätä [elämää] minulta, sillä minulla on valta saattaa se itse tapahtumaan ja valta ottaa se takaisin. Sillä tämän käskyn olen saanut Isältäni.”

Douay–Rheims:

> ”Ei kukaan ota sitä minulta pois, vaan minä lasken sen itse. Minulla on valta laskea se alas ja minulla on valta ottaa se jälleen. Tämän käskyn olen saanut Isältäni.”

[2] Tässä katkelmassa en ole sisällyttänyt niitä alaviitteitä, jotka liittyvät tekstiin, joka on tässä esitetty liitteenä yksi.

[3] Liite yksi.

[4] Kreikankielinen teksti NA28:sta, ed. cit.

[5] Oma merkitystulkintani, ks. *The Gospel According to John: Translation And Commentary*, osa I, https://davidmyatt.wordpress.com/wp-content/uploads/2023/08/myatt-gospel-john-1-5.pdf

Kommentaarini näihin jakeisiin kyseisessä teoksessa:

33.
a) te tiedustelitte Johannesta. ὑμεῖς ἀπεστάλκατε πρὸς Ἰωάννην. Kirjaimellisesti ”te lähetitte Johanneksen luo”, viittaus kohtaan 1:19, jossa papit ja Leeviläiset lähetettiin Jerusalemista.
b) ja hän todisti veritaksesta. καὶ μεμαρτύρηκεν τῇ ἀληθείᾳ. Toisin sanoen hän antoi todistuksen, esitti näytön, veritaksesta. Veritaksesta ks. kommentti kohtaan πλήρης χάριτος καὶ ἀληθεία, 1:14.

35.
a) lyhty. λύχνος. Termi ”lamppu” on sopimaton sen nykyisten mielleyhtymien vuoksi.
b) tulinen ja paljastava. καιόμενος καὶ φαίνων. Tulkitsen tämän metaforisesti – lyhdyn palava tuli loistaa kirkkaasti paljastavaa valoa – en kirjaimellisesti ”palava ja kirkas”.
c) Faos Ks. 1:4–5. Vrt. *Poimandres* 32, ζωὴν καὶ φῶς; Eusebios, *Historia Ecclesiastica* I:2, τό τε φῶς τὸ προκόσμιον καὶ τὴν πρὸ αἰώνων νοερὰν καὶ οὐσιώδη σοφίαν τόν τε ζῶντα.

36. Johannesta suurempi. μείζω τοῦ Ἰωάννου. Ei jyrkkä ”suurempi kuin” – johon sisältyy merkitys ”parempi kuin” – vaan vertaileva ”tuon tuolla puolen”, kuten vanhempi tai täysikasvuinen, joka on vuosien päässä nuoremmasta. Ks. Aiskhylos, *Agamemnon* 358:

> ὡς μήτε μέγαν μήτ᾽ οὖν νεαρῶν τιν᾽ ὑπερτελέσαι μέγα δουλείας γάγγαμον ἄτης παναλώτου
>
> Niin ettei kukaan, ei täysikasvuinen eikä nuori, ollut onnettomuuden kaiken nielevän orjuuttavan verkon ulottumattomissa.

37. jonka kaltaisuutta te ette ole koskaan havainneet. οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑωράκατε. Tässä εἶδος herättää mielenkiintoisen tulkintakysymyksen: käännetäänkö se ”muodoksi” – mahdollisella viittauksella Platonin ideateoriaan – vai kirjaimellisesti ”hahmoksi” tai ”ulkomuodoksi”. Kontekstin sekä kohdan 6:46 perusteella (οὐχ ὅτι τὸν πατέρα ἑώρακέν τις…) valitsen kirjaimellisen merkityksen; siksi kaltaisuus (likeness), kuten Wycliffellä.

39. te tutkitte kirjoituksia. ἐραυνᾶτε τὰς γραφάς. Ks. 2:22 koskien γραφή-sanaa, ei posthellenistisenä eksegeettisenä ”Raamattuna”, vaan tavanomaisessa hellenistisessä merkityksessä ”se, mikä on kirjoitettu”, kirjoitus. ASV (anglosaksinen versio) käyttää muotoa Smeageað halige gewritu.

The Gospel According to John: Translation And Commentary, osa I, ed. cit.

[6] Käännöstä koskien:

Kaikkien olentojen numeeni on theos. Δόξα πάντων ὁ θεὸς. Sanan δόξα merkitys tässä, erityisesti kun sitä seuraavat θεῖος ja φύσις, viittaa immanenssiin ja transsendenttiin ylevyyteen, kattaen molemmat:
(i) LXX:n ja Uuden testamentin antaman tulkinnan jumalallisena kirkkautena (ks. 2. Moos. 16:10; Matt. 25:31; Luuk. 2:9) ja siten siihen, mikä ilmenee ulkoisesti loistavana tai säteilevänä (Matt. 4:8), kuten Hieronymuksen latinassa: ostendit ei omnia regna mundi et gloriam eorum; sekä
(ii) klassisen, henkilökohtaisemman merkityksen kunniana ja maineena, kuten Boethiuksella: Ὦ δόξα, δόξα, μυρίοισι δὴ βροτῶν οὐδὲν γεγῶσι βίοτον ὤγκωσας μέγαν (Kirja III, vi).

Tästä syystä olen valinnut sanan 'numeeni (numen)' enkä tavanomaisia ”loisto” tai ”kirkkaus”, jotka nykymerkityksissään eivät mielestäni tavoita Kreikan ilmaisua. Numeeni tarkoittaa tässä sitä, mitä seuraava ilmaus täsmentää: ”numinaalisen ja numinaalisen fysiksen omaava”. Tässä ἱερός λόγος -tekstissä numinaalilla ei välttämättä tarkoita yksijumalaista tai raamatullista Jumalaa, vaan jumaluuteen yleensä liittyvää.

τῶν ὄντων Se, mikä on todellista / mikä on olemassa (todellisuus/oleminen). Ks. *Poimandres*-traktaatin alku ja kommentaarini siihen teoksessa *Corpus Hermeticum: Eight Tractates*.

νοῦς. Havaitsevuus (*perceiveration*), ei ”mieli”; ks. *Poimandres* 2.

substanssi. ὕλη, ”asioiden” ja elävien olentojen materia, vastakohtana οὐσία, olemus; ks. *Poimandres* 10.

sapientia. σοφία; ks. *Poimandres* 29.

voimallisuus/elinvoima. ἐνέργεια, vitaalisuuden ja voimakkaan toiminnan merkityksessä; ks. huomautukseni ἡ εἱμαρμένη, *Poimandres* 15.

Kuilu. ἄβυσσος.
Hienovaraisesti havaitseva pneuma. πνεῦμα λεπτόν νοερόν.

Sanan **νοερός** kohdalla merkitys ei tässä ole *älykäs* tai *älykkyys* – siinä mielessä kuin esimerkiksi ymmärryksen nopeus tai terävyys – vaan pikemminkin itsetietoisuus: kyky havaita, käsittää ja järkiperäisesti ymmärtää ulkoinen maailma. Tästä syystä olen valinnut käännökseksi sanan 'havaitseva'.Vaikutus. δύναμις. Tässä se ei tarkoita varsinaisesti *voimaa* tai *valtaa*, vaan pikemminkin sellaista vaikutusta, joka kumpuaa numeenista ja on siihen sisältyvää theoksen numinoosisuuden vuoksi. Se on vaikutuksen laji, joka voi ravita ja kehittää 'hienovaraista, havaitsevaa pneumaa'.

Kaaos. χάος.
numinoosi faos. φῶς ἅγιον. Φῶς-sanan translitteroinnista Homeroksen muotoon φάος (faos) ks. kommenttini *Poimandres* 4; ja ἅγιος-sanan kääntämisestä ”numinoosiksi” tavanomaisen ”pyhä” tai ”sakraali” sijaan ks. edellä oleva huomautus kohtaan Δόξα πάντων ὁ θεὸς sekä erityisesti kommenttini numinoosin kaksiluonteisuudesta pakanallisissa maailmankatsomuksissa Poimandres 5:n yhteydessä.

Liite yksi

Fysiksen Käsite

Termi fysis – φύσις – oli käytössä Herakleitoksella, Aristoteleella ja muilla, ja se esiintyy teksteissä kuten Poimandres- ja Corpus Hermeticumin Ιερός Λόγος traktaateissa.

Fysis käännetään tavallisesti joko sanalla ”luonto” (ikään kuin tarkoitettaisiin ”luonnonmaailmaa” ja sen tuolla puolen olevaa fyysistä kosmosta) tai henkilön luonteena (olemuksena). Vaikka alkuperäisen kreikankielisen tekstin konteksti saattaa viitata tällaiseen merkitykseen – kuten usein esimerkiksi Homeroksella ja Herodotoksella – fysis filosofisessa mielessä (kuten Herakleitoksella, Aristoteleella ja Corpus Hermeticumissa) sisältää erityisiä ontologisia merkityksiä. Nämä merkitykset katoavat tai sivuutetaan, kun fysis yksinkertaisesti käännetään joko ”luonnoksi” tai – kuolevaisten kohdalla – (henkilökohtaiseksi) luonteeksi.

Ontologisesti, kuten Aristoteles tekee selväksi [1], fysis merkitsee niiden olevien olemista, joilla on potentiaalisuus (oleminen) muuttua, tulla muutetuksi tai kehittyä. Toisin sanoen: tulla joksikin, liikkua tai tulla liikutetuksi; kuten esimerkiksi ”asioiden” liikkeessä ja elävien olentojen osoittamassa ”luonnollisessa avautumisessa” tai kasvussa ilman ulkoista syytä.

Kuitenkin – ja ratkaisevasti – fysis ei ihmisolentojen kohdalla ole jokin abstrakti ”olemus” (vrt. Platonin ἰδέᾳ/εἶδος), vaan pikemminkin tasapaino sen olemisen välillä, mitä se on, mitä se oli ja mitä se potentiaalisesti vielä voisi olla. Aristoteelisessa mielessä se on *meson* – μέσον – olemisen ja ”ei-olemisen” välillä; ja ”ei-oleminen” tässä tarkoittaa sitä, ettei se ole vielä tullut siksi, mikä se voisi olla, eikä se enää ole sitä, mitä se aiemmin oli. Tästä syystä Aristoteleelle fysiksen ilmentymä – kuolevaisten olemisen tasolla – kuten *aretē* (ἀρετή), on meson, asioiden tasapaino, eikä – kuten Platonilla – jokin muuttumaton ”muoto”, jokin idea tai ihanne, joka Platonin mukaan ”on aina olemassa eikä synny. Se ei kuole, ei kasva eikä rappeudu.” [2]

Oman Herakleitoksen tulkintani mukaan fysis viittaa myös – kuten fragmentissa 1 – olevan ”luonnolliseen” olemiseen, jota me kuolevaiset olemme taipuvaisia peittämään tai kätkemään [3].

Lisäksi fysis on yksi Corpus Hermeticumin Poimandres-traktaatin keskeisistä teemoista, sillä kirjoittaja pyrkii ”havaitsemaan olevaisten fysiksen” [4], ja fysis personifioidaan siinä usein mystisesti:

> ”Tämä on esoteerinen mysterium vielä tänäkin päivänä. Sillä Fysis, liityttyään intiimisti ihmiseen, synnytti ihmeellisimmän ihmeen, joka oli varustettu aiemmin mainitsemani harmonisen seitsemän fysiksellä, Tulen ja pneuman fysiksellä. Fysis ei viivytellyt, vaan synnytti seitsemän mies-ja naisihmistä, joilla oli noiden käskynhaltijoiden fysis, ja

> eetterisen […]
>
> Sillä nuo seitsemän tulivat oleviksi näin: Maa oli femiini, Vesi himokas ja Tuli kypsyvä. Eetteristä, pneumasta ja Fysiksen tuottaessa ihmisruumiin kaltaisia muotoja. Elämästä ja faoksesta ihminen tuli olevaksi psyykestä ja havaitsevuudesta; Elämästä – psyyke; faoksesta – havaitsevuus; ja kaikki havaittavassa kosmisessa järjestyksessä oli syklistä aina täyttymykseen asti…
>
> Kun sykli täyttyi, kaikkien asioiden yhteydet irrotettiin theoksen harkinnan kautta. Elävät olennot – tuolloin kaikki maskuliinisia–femiinejä – mukaan lukien ihmiset, revittiin kahtia, jolloin syntyi osia, joista toiset olivat maskuliinisia ja toiset femiinejä.” [5]

Fysis personifioidaan myös Ιερός Λόγος -traktaatissa:

> ”Jumalallinen on sekoitus sitä kaikkea: kosmisen järjestyksen uudistuminen Fysiksen kautta
> Sillä Fysis on läsnä jumalallisessa” [6]

Pathei-Mathoksen Numinoosi Tie

Pathei-mathoksen filosofiassa fysis viittaa kontekstuaalisesti seuraavaan:

(i) olevien ontologiaan – ontologiaan, todellisuuteen, ”todelliseen luontoon” – joka usein peittyy denotaation [7] ja abstraktioiden [8] alle; molemmat kätkevät fysiksen;

(ii) olevien väliseen suhteeseen sekä olevien ja Olevan väliseen suhteeseen, joka on meitä – kuolevaisia – koskeva nexion, Elämän (ψυχή) affektiivinen effluvium (tai emaanatio), ja siten syy siihen, miksi ”toiseuden erottaminen” [9] on tuon suhteen kätkemistä;

(iii) ihmisolentojen luonteeseen tai persoonaan, joka – ilman denotaatiota – voidaan löytää (paljastaa, tuntea) empatian kyvyn avulla;

(iv) ykseyteen – olemiseen – joka on yksilöllisen, kuolevaisen fysiksemme maskuliinisen ja feminiinisen jakautumisen tuolla puolen;

(v) siihen ilmentymään, jota merkitään käsitteellä Aika, kun Aikaa pidetään olevien fysiksen ilmaisuna tai manifestaationa. [10]

Fysiksen käsitteeni on siten ensisijaisesti ontologinen.

Huomautuksia

[1] Ks. jäljempänä Liite kaksi.

[2] πρῶτον μὲν ἀεὶ ὂν καὶ οὔτε γιγνόμενον οὔτε ἀπολλύμενον οὔτε αὐξανόμενον οὔτε φθίνον (*Pidot* 210e–211a).

[3] Ks. *The Numinous Way of Pathei-Mathos*, Liite VI: *Some Notes on Heraclitus Fragment 1*, emt.

[4] *Poimandres* 3. *Corpus Hermeticum: Eight Tractates*.

[5] *Poimandres* 16–18. *Corpus Hermeticum: Eight Tractates*, emt.

[6] *Ιερός Λόγος* 3; ks. *Corpus Hermeticum: Eight Tractates*, emt.

[7] Pathei-mathoksen filosofiassani käytän termiä denotatum – latinasta denotare – sen yleisessä merkityksessä: ”merkitä tai kuvata ilmaisulla tai sanalla; nimetä jokin; viitata siihen, mikä on näin nimetty tai merkitty”.

Näin ymmärrettynä ja anglisoituna terminä *denotatum* soveltuu sekä yksikkö- että monikkotapauksiin, jolloin latinan monikon *denotata* käyttö ei ole tarpeen.

[8] Abstraktio on keinotekoinen yleistys, hypoteesi, oletettu asia, oletus tai oletusten joukko, jonkin asian ekstrapolaatio tai oletettu tai johdettu ideaalinen ”muoto”. Joskus abstraktiot perustuvat otoksiin, keskiarvoihin tai oletettuihin arvojoukkoihin.
Abstraktiot voivat koskea mennyttä, nykyistä tai tulevaisuuteen projisoitua päämäärää tai ihannetta. Niiden oletetaan usein tarjoavan jonkinlaista ”tietoa” tai ”ymmärrystä” siitä, mihin ne viittaavat.

[9] Ks. esim. *The Error of The-Separation-of-Otherness* teoksessa *The Numinous Way of Pathei-Mathos*.
[10] *Time And The Separation Of Otherness – Part One*. 2012.

Liite kaksi

Muistiinpanoja Aristoteleesta, Metafysiikka, kirja 5, 1015α

Teksti

ἐκ δὴ τῶν εἰρημένων ἡ πρώτη φύσις καὶ κυρίως λεγομένη ἐστὶν ἡ οὐσία ἡ τῶν ἐχόντων ἀρχὴν κινήσεως ἐν αὐτοῖς ᾗ
αὐτά: ἡ γὰρ ὕλη τῷ ταύτης δεκτικὴ εἶναι λέγεται φύσις, καὶ αἱ γενέσεις καὶ τὸ φύεσθαι τῷ ἀπὸ ταύτης εἶναι κινήσεις.
καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως τῶν φύσει ὄντων αὕτη ἐστίν, ἐνυπάρχουσά πως ἢ δυνάμει ἢ ἐντελεχείᾳ.

Käännös

Edellä esitetyn perusteella fysis merkitsee ensisijaisesti – ja täsmällisesti – niiden olevien olemuksellisuutta (quidditas), joissa muutos on niille sisäsyntyinen. Substantiaa on nimittäin kutsuttu fysikseksi, koska se sisältää tämän; samoin myös tuleminen, joka on olemassaoloon tulemista, sekä kasvu, koska ne ovat siihen perustuvia muutoksia.
Sillä fysis on sisäsyntyistä muutosta joko siten, että se ilmentää olion potentiaalisuutta, tai siten, että se on sitä, mitä olio itsessään täydellisenä on.

Kommentaari ja muistiinpanot

fysis. φύσις.
Translitterointi, koska (i) kyseessä on perustavanlaatuinen filosofinen periaate/termi, joka vaatii kontekstuaalista tulkintaa, ja (ii) englannin sanat *nature (luonto)* ja *Nature (Luonto)* eivät ainoastaan kuvaa tätä periaatetta puutteellisesti, vaan ovat myös johtaneet – ja johtavat yhä – tiettyihin väärinkäsityksiin erityisesti Aristoteleen ja yleisemmin klassisen kreikkalaisen kulttuurin suhteen.

quidditas. οὐσία.
Quidditas – jälkiklassista latinaa, josta englannin sana *quiddity* on peräisin – on tässä sopivampi kuin ”essence” (olemus), ottaen huomioon metafyysisen (ontologisen) kontekstin sekä sen, että sanalla ”olemus” on nykyisin lukuisia ei-filosofisia sivumerkityksiä. Kiinnostava vaihtoehto olisi skolastinen termi *haecceity*. Kuten physis, myös quidditas on filosofinen termi, joka vaatii kontekstuaalista tulkintaa.

sisäsyntyinen muutos (changement).
Ilmaus ἀρχὴν κινήσεως on ratkaiseva Aristoteleen fysiksen merkityksen ymmärtämiseksi. Koska Aristoteles ei tarkoita κίνησις-termillä newtonilaista ”liikettä” tai ”motionia” (voima, massa, nopeus, kineettinen energia), ja koska englannin sanat *motion* ja *movement* viittaavat nykyisin tavallisimmin juuri tällaiseen fyysiseen liikkeeseen, on löydettävä vaihtoehtoinen ilmaisu. Tästä syystä käytän käännöstä *changement* (sisäsyntyinen muutos).

Aristoteles kuvaa tässä muutosta, kuten jonkin elävän olennon luonnollista kehittymistä, avautumista ja kasvua, joka tapahtuu siksi, että se on elävä; koska sillä on Elämä, ja tämä Elämä on

muutoksen ἀρχή, ”alkuperäinen olemus” (fysis), josta käsin oleminen-tulee-olevaksi ja jonka me usein havaitsemme ja luokittelemme järjestyneillä tavoilla.

Kyse on akausaalisesta muutoksesta, olemisen-tulemisesta, olemisen avautumisesta, ja siten olemisen sisäisen potentiaalisuuden täyttymisestä. Tästä syystä Aristoteles käyttää ilmaisua ἀρχὴν κινήσεως, joka kuvaa tiettyihin olevaisiin sisältyvää potentiaalista muutosta.[1] Toisin sanoen: olevaisten akausaalinen alkuperä niiden tullessa oleviksi tai jo tultuaan oleviksi, ja jotka me – muutoksen, kehityksen ja avautumisen jälkeen – havaitsemme ja luokittelemme järjestyneesti[2] esimerkiksi muodon, käyttökelpoisuuden tai kausaalisuuden käsitteen avulla, fyysisen ”liikkeen” termein.

Tästä syystä Aristoteleella on yhteys φύσις-, μορφή- ja εἶδος-käsitteiden välillä – εἶδος siinä merkityksessä, että se tarkoittaa ”havainnointia” (*perceiveration*), eikä kuten Platonilla abstraktia ”muotoa” tai ”ideaa” – διὸ καὶ ὅσα φύσει ἔστιν ἢ γίγνεται, ἤδη ὑπάρχοντος ἐξ οὗ πέφυκε γίγνεσθαι ἢ εἶναι, οὔπω φαμὲν τὴν φύσιν ἔχειν ἐὰν μὴ ἔχῃ τὸ εἶδος καὶ τὴν μορφήν.

Näin ollen φύσις on se, mikä on akausaalista olevaisissa, ja tämä akausaalisuus on sen ”luonnollisen” järjestyksen alkuperä, joka avautuu olemisen potentiaalisuudesta tulla olevaksi, tulla läsnäolevaksi kausaalisessa maailmassa, jossa me havaitsemme sen erilaisina järjestyksinä ja/tai käyttökelpoisuuden näkökulmasta. Näihin järjestyksiin ja käyttöarvoihin kuuluu myös τὸ καλόν – ja siten schemata, τάξις[3] – sekä ἀρετή.

substantia. ὕλη.
Olen valinnut käyttää englannin sanan *substance* etymonia – ks. substantia Tuomas Akvinolaisella, Sententia libri Metaphysicae – korostaakseni jälleen (i) kontekstuaalisen tulkinnan välttämättömyyttä filosofisten termien kohdalla ja (ii) välttääkseni ne väärinkäsitykset, joita nykyiset (ei-ontologiset) merkitykset sanoilla ”matter” ja ”substance” voivat aiheuttaa.

samoin kuin olemaan-tuleminen ja versominen, koska ne ovat siihen perustuvia muutoksia.
καὶ αἱ γενέσεις καὶ τὸ φύεσθαι τῷ ἀπὸ ταύτης εἶναι κινήσεις.
γένεσις merkitsee tässä pikemminkin ”olemaan-tulemista” kuin pelkkää ”syntymistä”, samoin kuin φύω viittaa versomiseen – avautumiseen, itsensä (fysiksen) paljastamiseen – eikä vain ”kasvuun”.

olion potentiaalisuutena tai sellaisena, mikä olio itsessään täyttyneenä on.
Kreikan sana ἐντελεχείᾳ on yhdistelmä ilmauksesta ἐν τέλει ἔχει, ja sen merkitys tässä – suhteessa sanaan ἐνυπάρχουσά – näyttää olevan kaksijakoinen: (i) olio muuttumattomana oliona ja (ii) se, mitä olio on tullut olemaan (tai on tulemisen tilassa) muutoksen seurauksena. Molemmat olemisen muodot ovat todellisia. Toinen on olio sellaisena kuin se on ja on pysynyt; toinen on olio sellaisena kuin se on tullut olemaan (tai on tulemisen prosessissa) sisäsyntyisen muutospotentiaalinsa kautta. Näin ollen fysis merkitsee Aristoteleelle molempien olemisen muotojen olemista.

○○○

Viitteet

[1] ἀρχὴ-termin merkityksestä ensisijaisesti sisäsyntyisenä, ks. 1012b–1013a.

[2] Kuten Tuomas Akvinolainen kirjoitti: *“*Sciendum est autem, quod principium et causa licet sint idem subiecto, differunt tamen ratione. Nam hoc nomen principium ordinem quemdam importat; hoc vero nomen causa, importat influxum quemdam ad esse causati.” (Sententia libri Metaphysicae, kirja 5, luento 1, n. 3.)

[3] Kohdasta 1078a, τοῦ δὲ καλοῦ μέγιστα εἴδη τάξις καὶ συμμετρία καὶ τὸ ὡρισμένον (kauneuden ilmeisimmät muodot ovat schemata, harmonia ja sointuvuus), katson kontekstin perusteella, että τάξις on parasta kääntää sanalla ”schemata” eikä ”järjestys” tai ”sommittelu”, jotka ovat epämääräisiä ja alttiita väärintulkinnoille sekä irrallisia kontekstista, joka on matemaattinen kauneus. Samoin ὁρίζω viittaa mielestäni sointuvuuteen (consonancy), mikä heijastuu sanan käytössä esimerkiksi Shakespearella (*Hamlet*, II, 2, 286) sekä musiikin lähes ”matemaattisessa kauneudessa”, kuten J. S. Bachin kontrapunktissa.

Se, että kreikassa esiintyy sana συμμετρία, ei välttämättä tarkoita, että englannin ”symmetry” olisi sopiva käännös, ottaen huomioon sanan pitkän ja erityisesti taiteeseen liittyvän käyttöhistorian Lännessä.

Koska Aristoteles viittaa kohdassa 1078a erityisesti geometriaan ja yleisemmin matematiikkaan, sopiva käännös on ”harmonia” merkityksessä: ”edustavien merkkien tai tunnusten kokoelma, joka on järjestetty siten, että se osoittaa niiden yhteensopivuuden ja selittää niiden poikkeamat tai virheet.” Tällainen harmonia ilmenee erityisesti Eukleideen *Alkeissa*, joissa schemata ja sointuvuus ovat ilmeisiä ja joiden sisältö – Pythagoraan kaltaisilta ajattelijoilta periytyen – oli Aristoteleelle tuttua.

Tästä syystä käännös kuten ”kauneuden päämuodot ovat järjestys, symmetria ja määriteltävyys” voi mielestäni projisoida Aristoteleeseen merkityksiä, joita hän ei välttämättä tarkoittanut, etenkin kun tarkastelemme asiaa yli kaksituhatta vuotta myöhemmin nykykäsitteidemme kautta. Tästä syystä käytän toisinaan harvinaisia englanninkielisiä sanoja tai translitterointeja (kuten fysis).

Bibliografia

§ *The Gospel According to John: Translation And Commentary*, osa I
https://davidmyatt.wordpress.com/wp-content/uploads/2023/08/myatt-gospel-john-1-5.pdf

§ *Corpus Hermeticum: Eight Tractates*
https://davidmyatt.wordpress.com/wp-content/uploads/2018/03/eight-tractatesv2-print.pdf